

Հ. ԱՃԱՌԵԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

(Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ, Հայերէն Արմատական

Բառարան:

Երևան, 1926, Հրատարկութիւն Հայաստանի համալսարանի)

Հայաստանի համալսարանի ուսուցչապետ եւ ծանօթ լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանի այս նոր ու հոյակապ աշխատութեան առաջին պըրակները հրատարակի վրայ են արդէն:

Ըստ երեւոյթին, շատ ընդարձակ ծրագիր է առաջադրել իրեն զիտնական հեղինակը, քանի որ ցայժմ լոյս տեսած պրակները, որոնք 696 էջեր են գրաւում, Ա. տառով ակոսող բառերն իսկ չեն սպառում (Ա-Արկ): Այս համեմատութեամբ՝ ամբողջացած բառարանը անթաղաբար պէտք է որ 3500-4000 էջեր գրաւէ: Եւ եթէ նկատի ունենանք, որ ներկայ հրատարակութիւնը արմատական բառարան է, աւելի եւս կը պարզուի նրա գրեթէ սպառնչ ծաւալը:

Աշխատութիւնը առայժմ չունի յստաջարան կամ ներածութիւն, որից կարելի լինէր բառարանի կազմութեան եւ հրատարակութեան արտաքին պարագաների մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ստանալ: Ըստ երեւոյթին, դա վերապահուած է յետագային, երբ լոյս կը տեսնեն բառարանի վերջին պրակները, որով եւ կ'ամբողջանայ գործը: Վերջինս, որչափ զիտնեք, երկար տարիների ջրտնայան աշխատանքի արդասիք է եւ պատիւ է բերում թէ՛ իրեն հեղինակին եւ թէ՛ հայ զիտութեան:

Կարելի է ասել, թէ հայերս առհասարակ աղքատ ենք բառարաններով: Արեւմտահայերը եւ մասնաւորապէս Մխիթարեանները այդ կողմից հսկայական աշխատանքներ են կատարել. թէեւ այս եւս պէտք է ասենք, որ դրանք մեծ մասով աւելի կամ պակաս հեռուոր անցեալին են պատկանում: Անգամ հոյակապ Հայկազեան Բառարանը, որ հայ լեզուի մշտական եւ անսպառ գանձարանն է, էջ կարող բաւարարել ներկայ պահանջներին:

Պ. Աճառեանի բառարանը իր տեսակում միակն է, աննախընթաց: Աւելին դեռ: Չէ կարելի ասել, թէ անգամ աւելի մեծ ու քաղաքակիրթ ազգերը շատ հարուստ են նման աշխատութիւններով, նուիրուած յատկապէս արմատական բառերի ստուգաբանական բացատրութեանց:

Թողնելով, որ ձեռնհաս անձեր յատուկ քննութեան առարկայ դարձնեն այս աչքառու երկը, կ'ողջէինք մի քանի տողով նրա մասին ընդհանուր գաղափար տալ ընթերցողներին:

* * *

«Հայերէն Արմատական Բառարան»ի հիմքը, ինչպէս անունն էլ ցոյց է տալիս, պարզ, արմատական բառերն են: Իւրաքանչիւր մի բառի մօտ տրուած է նրա ծագումը՝ զուտ հայերէն թէ՛ փոխառեալ՝ օտար լեզուեան լինելը, լեզուաբանական-ստուգաբանական մեկնութիւնը, իմաստի բացատրութիւնը եւ առումները, մէջբերումներ մատենագրական աղբիւրներից՝ ցոյց տալով թէ այս ինչ բառը ո՛ր հեղինակի մօտ, ի՛նչ իմաստով է գործածուած, թէ՛ ստուեալ արմատական բառերից ի՛նչ բարդութիւններ են կազմուած, եւ այլն: Օտարլեզուեան բառերի մօտ ցոյց է տրուած, թէ այս ինչ բառը ո՛ր լեզուից է փոխ առնուած հայերէնում, ի՛նչ իմաստ ունի նա, թէ արդեօք ուրիշ ի՛նչ լեզուների մէջ է գործածական, ապա նաեւ, շատ յաճախ, ծանօթ լեզուաբանների բացատրութիւնները: Օտար բառերը առաջ են բերուած հայերէն տառագարծութեան հետ զուգընթաց, նաեւ ստուեալ լեզուով կամ լեզուներով:

Ընթերցողը աւելի պարզ գաղափար կը կազմի «Արմատական Բառարան»ի մասին, եթէ մէկ երկու նմուշ առաջ բերենք:

Վերցնենք օրինակ զուտ հայերէն ակն բառը, որ բառարանում գրեթէ ութ էջ տեղ է գրաւում: Այդ բառին անմիջապէս կցուած են հոլովական գլխաւոր ձեւերը — եղակի եւ յոզնակի: Դրան հետեւում են նրա բոլոր առումները, այսինքն՝ ի՛նչ տարբեր իմաստներով է